

TEKSTŲ LIKIMŲ KNYGA

BRONISLAVA KERBELYTĖ

Kai ilgai labai artimai bendraujama su pasakomis, jų tekstai atgyja ir netgi supanašėja su žmonėmis. Vieni jų tampa išmintingais draugais, su kuriais dažnai norima pasitarti ir rasti juose ką nors nauja, kiti – tik vienu kitu aspektu įdomiais pažįstamais, žinoma, pasitaiko ir tokių, kuriais nelabai linkstama pasitikėti. Ateina metas, kai pasakų tyrinėtojai norisi daug pasakoti apie tekstų gyvenimus po to, kai jie buvo užrašyti: apie jų keliones po pasakų leidinius, dalyvavimą moksliniuose tyrinėjimuose, apie jų poveikį rašytojams, muzikams, dailininkams. Tačiau kaip tai padaryti?

Patyręs vokiečių folkloristas ir jaunimo literatūros žinovas Valteris Šerfas surado savitą ir įdomią formą, parašydamas didžiulį (dviejų tomų, daugiau kaip pusantro tūkstančio puslapių) „Pasakų žodyną“*. Jame daugiau kaip 500 straipsnių, kuriuose aprašomi Europos ir kitų pasaulio tautų pasakų tekstai. Atidžiai išstudijavęs visas vokiečių kalba paskelbtas pasakas, autorius atrinko pačias įdomiausias (daugumą jų sudaro stebuklinės pasakos). Straipsniai vadinami taip, kaip tam tikrame leidinyje vadinami konkretūs tekstai; jie išdėstyti abėcėlės tvarka. Kad būtų sukaupia informacija apie tekstų pateikėjus, užrašytojus, skelbėjus ir leidinius, net iliustratorius bei juos panaudojusius rašytojus, autoriui, matyt, teko kreiptis į daugybę specialistų įvairiose šalyse (pavardės žmonių, kuriems autorius dėkoja už pagalbą, užima du puslapius). Pateikęs šią informaciją apie tekstą, V. Šerfas išsamiai jį atpasakoja, o gale komentuoja – nurodo giminingus kitų tautų tekstus, atkreipia dėmesį į sutampančias detales. Šie komentarai – kruopštaus darbo lyginant tekstus rezultatas. Kai giminingi ar bent išoriškai panašūs tekstai aprašomi skirtingose leidinio vietose, juos galima susirasti ir palyginti pasinaudojus rodykle, kurioje tekstai priskirti siužetų tipams pagal A. Arne'ės ir S. Tompsono katalogą. Taip V. Šerfas sukaupe medžiagos tiems tyrinėtojams, kurie norės lyginti įvairių tautų pasakas. Vis dėlto atrodo, kad autoriui labiausiai rūpėjo žmonės, kurie mėgsta pasakas – jas skaito, seka ir nori pažinti tradicinės kultūros įvairovę (šia prasme leidinys kiek primena

* *Scherf W. Das Märchenlexikon. 1–2 / Verlag C. H. Beck. – München, 1995. – 1621 S.*

garsųjį G. Herderio įvairių tautų dainų leidinį). Autoriaus manymu, „Pasakų žodynas“ turėtų tapti šeimos knyga – pasitarnauti tėvams ir seneliams, kurie norėtų perteikti pasakų išmintį vaikams.

Tekstai atrinkti ne tik iš mokslinių leidinių – pateikta ir literatūriškai apdorotų variantų, net autorių pasakų.

Trys straipsniai skirti lietuvių pasakų tekstams. Tai populiarioji „Sigutė“, J. Basanavičiaus užrašyta pasaka „Dvigalvis žirgas“ ir E. Gončerienės pasekta „Piktoji močeka“; visi tekstai paimti iš šių eilučių autorės parengtos ir V. Falkenhano į vokiečių kalbą išverstos lietuvių pasakų knygos („Litauische Volksmärchen“, Berlin, 1978). Dar keletas tekstų iš minėto leidinio, J. Rangės parengtos ir išverstos knygos („Litauische Volksmärchen“, Düsseldorf-Köln, 1981), P. Cvirkos „Nemuno šalies pasakų“ panaudota kitų tautų pasakų komentarams.

Gali atrodyti, kad tekstų atranka subjektyvi. Tačiau nepamirškime, kad draugai visada pasirenkami individualiai, vadovaujantis subjektyviais motyvais. Kai į vieną leidinį surinkti ištikimą pasakų gerbėją ir patyrusį tyrinėtoją ypač sudominę tekstai, jie darosi įdomūs ir kitiems. Išpopuliarintas ir mažai kieno pastebėtas pasakas žodyno autorius tarsi pastūmėjo į avansceną, kviesdamas atidžiau į jas įsižiūrėti. Tikėkime, kad šis kvietimas bus išgirstas.

THE BOOK OF TEXTS' FATE

BRONISLAVA KERBELYTĖ

Summary

Reviewed is „The Lexicon of Tales“ („Das Märchen Lexicon“, 2 Bde. – München, 1995) by Walter Scherf.